

SZÁMÍTÓGÉP-MONSTRUMOK KÁLVÁRIÁJA AZ ALGYŐI BARAKKSORTÓL AZ OROSZ LAKTANYÁIG

Informatikatörténeti múzeumot terveznek

Felbecsülhetetlen értékek halmozódnak a volt szovjet laktanya egykori legénységi épületének két szintjén: a hazai és a nemzetközi számítástechnikai alkalmazások és fejlesztések teljes skáláját tartalmazza a soktonnányi anyag, a lyukkártyás adatfeldolgozó gépektől a PC XT-ig. Gyűjtők nem sajnálják az áldozatot és nem adják fel: informatikatörténeti múzeumot akarnak Szegeden.

Az Öthalmi úti laktanya egykori legénységi épülete előtt, az aszfaltozott téren rendőrszolgálatok szaladnak az autókkal. Dr. Muszka Dániel matematikus fölfelé mutat, nézem meg, hogyan oldották meg a csapadékvíz elvezetését a harmadik szinten – azóta nem áznak a másodikon a gépek... Vasajtó, riasztó – bent vagyunk. Tisztaság a széles folyosón, pedig mindenütt mállik a vakolat. A falak mentén sorakoznak a gépóriások egy-egy harmadik emelettel. Szak- szerű leírások.

A fehér fityulások kézimunkája

A leendő szegedi informatikatörténeti múzeum felbecsülhetetlen értékeit csak felületesen végigmustrálni is – több óra. Összegyűjteni – harmincöt év. Hogy valódi múzeummá fejleszteni mennyi idő – a jövő títka. Muszka Dániel magyaráz – jegyzeteljek vagy inkább csak nézzek? Elképesztő dolgok vannak itt!

„Ez egy ós-TPA, azaz tárolt programú adatgyűjtő. Összesen két példánya van az országban. Ez a hét és fél tonnás Razdan-3, az egyetlen példány a világon. Jerevánban csinálták, fehér fityulás gyévuskák forrasztották a gyárban, 220 kilós a dobméóriája és 1,5 Kilo-byte (!) a kapacitása. Egyszer orosz technikatörténetesek jár-

tak itt, mit mondjak, úgy kellett fölmosni őket... Náluk mindent kidobáltak. Azt mondták, bármit megadnának ezért a gépért, ha a hazájukban fölállítva láthatnák!”

A tudománytörténetben nem volt még példa olyan páratlan sebességű fejlődésre, mint amit a számítástechnika produkál. Meg kellene őrizni az egyre gyorsabb iramban elavuló eszközöket, gondolták a szegedi számítógépesek úgy harmincöt évvel ezelőtt – és elkezdődött. De hol tárolják a korai gépóriásokat? A Moleldő olajvállalat algyői barakk-sora éppen üres volt... Az ország minden részéből érkeztek a selejtezésre jutott „szekrények”, míg nem Algyő beintett, s hagyott a gépeknek összesen 500 négyzetmétert. Úgy 25 tonnányit Pesten, a központi fizikai kutatóintézet raktárában sikerült elhelyezni, egyszer pedig Nyíregyházán is adódott hely. Odaszállítottak sok tonnát, sok pénzért. Majd vissza. Mert a nyíregyháziak mégis kértek bérleti díjat, de nem volt miből fizetni.

Mire jó egy miniszteri látogatás?

„Tudja mi az az ESZR? Egységes szocialista számítógéprendszer. Mindegyik sorozatszámából megvan nekünk egy. Nemcsak az oroszok gyártották, hanem a bolgárok, az

Dr. Muszka Dániel a „szekrénygépekkel”

FOTÓ: GYENES KÁLMÁN

NDK-sok is, mi magyarok az R-10-et. A színük egyforma kék volt, de az anyagok és a szerelés technikája különbözött. Szegeden egy R-40-es működött. De előbb a Minsz 22, amit Kalmár László professzor munkásságának elismeréseként kapott az egyetem. Akkor volt, hogy csak az Aradi téren, a kari tanácsteremben tudtuk elhelyezni. 1968. június 6-7-én kezdtük beállítani, 12-én már a programot próbáltuk rajta. 1976. május 10-én véglegesen kikapcsoltuk és megkezdődött a szét-szedésük. Ezeket a gépnaplóból tudom, amit magam vezettem és sose vitt rá a lélek, hogy kidobjam...”

1991-ben létrejött az Informatika Történeti Múzeum Alapítvány. Azok az intézmények alapították, amelyek addig is segítettek a gyűjtőket: az Országos Műszaki Múzeum, a Neumann János Számítógéptudományi Társaság, az Állami Szá-

mítógépes Szolgálat. A gyűjtemény nőttön nőtt, az algyői barakkban a helyzet egyre tarthatatlanabbá vált. 1997-ben Szegeden járt az oktatási miniszter, s a gyűjtemény egyik legnagyobb támogatója, Ledniczky Péter, a Vivendi Rt. akkori vezérigazgatója megszervezte, hogy látogasson el a barakkba. Elkísérte az egyetem rektorhelyettese, dr. Rácz Béla, aki kiváló fizikus lévén pontosan tudta, hogy micsoda értéket lát és kelően elszörnyedt a siralmas körülmények miatt. Kíváratva értesítette Muszka Dánielt: az egyetemi tulajdonba került volt Kossuth laktanya szerelőcsarnokába költözhetnek a gépek (900 négyzetméter).

„Itt láthatja az úgynevezett Zentai-féle gyűjteményt: az illető az OMFB főosztályvezetője volt és felelős a számítógépek hazai elterjesztéséért. Folyton járta a világot és szedte össze a gépek dokumen-

tációit. Egy teremnyi anyag, kincsesbánya a számítástechnika történetéből szakdolgozatot író hallgatóknak.”

Emlékszoba logikai géppel és biciklivel

Két évvel ezelőtt megint az egyetem jóvoltából az egész cucc a volt szovjet laktanya legénységi épületének két zárható szintjére költözhetett, végre „majdnem múzeumosan” elrendezhető volt az anyag. Az ország minden részéből jönnek a diákok megcsodálni a számítástechnikai múltakat. Muszka Dániel ilyenkor kiau-tolozik az Öthalmi útra és kalauzolja a vendégeket.

A tonnák mozgatásával járó költözések jobbára számítógépes cégek adományából bonyolultak eddig, különböző egyetemi intézetek is segítőkészek. Muszka Dániel legkitartóbb segítőtársa Csorba Béla

számítógép-technikus. Kettejüknek nem gond sem a biztonsági berendezés szerelése, sem a takarítás, vagy a költözések megszervezése. Mindent ingyen csinálnak. Csak a mások munkájának kifizetése okoz óriási fejtörést. Most éppen úgy másfél millióra lenne nagy szükség, de azonnal. Remény van! A gyűjtők lelkesedésének nagy lendületet adott, hogy a szegedi önkormányzat is fölkarolta az alapítvány törekvését. Nagy Sándor alpolgármester szorgalmazására – aki „civilben” informatikus – a városi fejlesztési tervekben is szerepel a leendő múzeum. Az egyetem és az önkormányzat új létesítménytervét készíti elő, amelynek megvalósulásához az informatikai és a kultuszminisztérium is támogatást ígér.

„Amolyan szimultán szeretnék egyszer: bekapcsolni egy ősgépet és mellette egy mait. El tudja képzelni? De ne ábrándozunk, tessék belépni, itt lesz majd a Kalmár-emlékszoba, benne a híres logikai gép. Sajnos a dokumentáció elveszett, de nem adtam föl, életre akarom kelteni. Akárcsak a professzor biciklijét, amivel naponta bejárt az egyetemre. Némi reparálás után biztosan működőképesé lehet varázsolni.”

2005. március 27-én lesz Kalmár László születésének századik évfordulója. Egykori munkatársát, Muszka Dánielt rengetegen győzködték: adja ki a gyűjteményt, megcsinálják belőle a múzeumot. Más városban. Külföldön. Csak rázta a fejét. Azt mondja, amíg ő él, addig ez anyag Szegeden marad. Itt akar múzeumot. És „igazi” Kalmár-emlékszobát, működő logikai géppel – és biciklivel. Segítsünk neki, szegediek!

SULYOK ERZSÉBET

PODMANICZKY SZILÁRD

Huszonnégy évszak

(tavaszi napló)

Este háromnegyed nyolckor zuhogott az eső. Fénylett a kövezet, a kirakatok ablakai ragyogtak, fénylettek a dzsekik, a kapucnik, és az esőverte csupasz fejek.

Egy kislány nézem a kirakatban. Hollóházi porcelánból volt. Egészen kicsike gyerek. Valószínűleg giccs, de pont olyan ruha volt rajta, amilyet én hordtam gyerekkoromban, kapcsos cipővédő-hótaposó gumiból, és csúcsos, kötött sapka. Térde kissé megrogyva, tűzifát pakolt egy kerek kosárba. Nem lehet több négyévesnél. És meg vagyok szólítva. Azokon az időkön merengek, mikor a komfortosság maximumaként hordtuk a kályhába az aprított fát, a hidegen porló fekete szenet.

– Jó estét! – mondta ekkor egy hang mögöttem alig hallhatóan, mintha távoli időkből érkezne vékonyan.

Egy egészen apró ember állt mögöttem, bőrig elázva. A fejét olyan kicsire mosta az eső, hogy a száját alig bírta kinyitni. Karjaival szűkre húzta magán a csuromvíz zakót, reszketett.

Ránéztem, hogy mondja, hogy pénz, aztán adom a pénzt. De nem azt mondta.

– Fázom – a fogai egymáson kocogtak, a szemeiben könny és félelem kavargott, mint aki pontosan érzékeli, hogy hová, meddig jutott, és tudja, innen a következő lépés a halál, de már nem tudja a visszautat, mert sötét van, mert hideg van, mert nem is tudja, hogyan került ide.

– Fázom – ismételte, és nem is azt, hogy fázok.

Mire átnéztem az összes zsebemet apró után kutatva, már elcsoszogott. A pénz nem kellett neki, csak a meleg. „Fázom”, visszhangzott a fejemben ez a nagyon is egyszerűen közölt nagyon is egyszerű érzés: a hidegérzés, amit én is annyiszor éltem át ilyen kis sapkában, kabátban és cipőben, mint ez a kis hollóházi figura, kezében a tüzelővel, mint valami oltári nagy melegség-reménnyel.

Most, hogy az unióban vagyunk, lehet egy kis melegség-reményünk. De vajon van-e épkezláb gondolatunk erről az egészről, olyan

gondolat, amiért tűzbe mernék tenni a kezünket. Tűzbe tenné-e az, aki azt mondja, hogy jobb lesz, vagy az, aki azt mondja, hogy rosszabb lesz? Mit jelent az, hogy jobb lesz? Pénzt remél? Ugyan hogyan? Egyáltalán látjuk-e a két élet, a nyugat és kelet közti különbséget? Képesek vagyunk-e még látni? Egy magyar ember egyszer csak azt mondta nekem a Champs Elysee-n:

– Nem is tudom, minek jöttem én ide Párizsba, otthon ugyanígy sétálhatnék az Andrassy úton.

Az általánosítás reménye nélkül: összemérjük, oszt ez lesz belőle. Kulturális és gazdasági fejlődés fej fej mellett, csak egyszerre, egymást hajánál fogva tudja kihúzni abból a mocskoból, amiben élünk. Mert abban élünk, csak megszoktuk a szagát, a színét, a formáját, megszoktuk a megalázást. Ami pedig ettől elüt, oly távoli, mint a mesevilág, melyben egyszerűségünket szegélyelve már sétálni se merünk. Majd inkább otthon az Andrassy-n.

Én azon mindvégig csudálkoztam, hogy az unióban számos ország ennyire forszírozza a munkavállalás korlátozását. Látszik, fogalmuk sincs Magyarországról. Itt még a szomszéd városba vagy faluba se nagyon szeretnek átjárni – mert az már vendégség –, nemhogy egy másik országba. Aki meg kint akart dolgozni, az eddig is megtalálta a csatornákat. A vidéki magyar ember az házat épít, apránként rakja össze az életét, és amikor a nagy nehezen berendezett ház kapujára könyökölve visszanéz a házra, büszkén mondja:

– Benne van az egész életem!

Nem sokszor, pontosan egyszer fogadtam meg, hogy nem foglalkozom többet politikával. Legfőjebb jelenség szintjén, de a napival nem. Le nem írok több nevet, nem növelem az internetes keresőkön a találatok számát. Talán gyerekes fogadkozás, de mióta alapvetően bipoláris lett a magyar politikai élet, nem lehet egyetlen kritikai észrevétel sem tenni, hogy azzal egyszerűsödött a sorolódna az ember a kritizált ellentáborába. De ez csak az ajtó egyik kulcsa. A másik ennél is rosszabb. A magyar politikai elit a magyar társadalom feje felett lebeg, él, kampányol és pártpolitizál, függetlenül attól, hogy milyen törvények, miféle képviseletre lenne szükség. A magyar politikai elit és magyar társadalom között igen csekély, szinte elhanyagolható az átjárás, ezzel szemben egyre jobban látszik ennek

az elitnek a pártoldaltól független összetartása. Ha csak a „kéz kezét mos” módszertanára kíváncsi leegyszerűsíteni a képet, akkor sok ezer kezét tessék elképzelni, melyekről azt sem tudni, melyik melyiket mossa, vagy ha egyszerűbb, akkor két parlament nagyságú kezét tessék elképzelni. És amíg ezt nem tetszik elképzelni, és azt tetszik hinni, hogy ki tetszik tudni választani a rohadt káposzták közül a kevésbé rohadtat, de ám és ámde addig nem tetszik itt semmiféle változást tapasztalni. Ha tessék, ha nem.

Egy barátom mesélte, hogy állandóan megállítják az utcán, állandóan utcanéveket kérdeznek tőle, meg állandóan leszólítják a hontalanok is. Gondolta, ennek utánajár.

Addig-addig kutakodott, amíg rá nem talált egy statisztikára, amely kimutatja, hogy nagyon egyszerű dologról van szó. Amíg az ember „szélmód” rohan, nem néz se jobbra, se balra, amíg nincs a szemében emberi ábrázat, megszólíthatóság, addig békén hagyják. De amint sétára adja a fejét, nézelődik, kedvesen mosolyog, tekintete étellel teli, azonnal „lekerhető egy táncra”.

Mit nem mond: a hosszú, kedélyes séták helyett kipróbálta a mufurc, földült krapekot, uyan nem érezte jól magát, de mozgása egyenletesebb lett, senki fia meg nem szólította.

És jobb volt így, kérdeztem választ sem várva.

Nem, válaszolta, de most már tudom, milyen az, ha senki nem szól hozzám.

Ennek a tarsolynak különösebb ajándék nem rejtőzött a mélyén, de cserébe elmeséltem a barátomnak, hogy én meg hogy jártam.

Van, ugye, a részvét-leszólítás, amit a gyerekek tudnak nagyon emberközeliből végrehajtani.

Van aztán a történelmi és földrajzi távlatokba helyezett koldulási kísérlet. És harmadiknak van az őszinte. Amikor megmondja kerek perec, hogy piára kell, aztán mielőtt elténné az aprót, hanyatt vágódik egy babakocsiba.

Nos, ennek az utóbbi változatnak találkoztam egy erősen egyedi képviselőjével: éhes vagyok, mondta a negyvenes férfi kis huncut fénytel a szemében. És a szája körül, mint a gyerekkorban a paprikás-zsíros kenyér után, mindkét oldalt szája csücskétől a füle tövéig a zsíros piros paprika csíkja.

Mennyit ettél, kérdeztem.

Nem tudom, válaszolta őszinte kielégüléssel.